

Artūrs Gaveika

Latvijas Universitāte, Valsts robežsardzes koledža, Latvija

LATVIJAS REPUBLIKAS SAUSZEMES ĀRĒJO ROBEŽU NOTEIKŠANAS STARPTAUTISKIE TIESISKIE ASPEKTI

Abstract

Legal aspects of the determination of the external border of the European Union in international context

In this article the notion of the state border is explored as an international subject – the territory which has to be delimited. The territory has to be interpreted as a part of the earth which is situated in a sovereignty territorial supreme command and jurisdiction that includes land territories, the seas, air space, and bowels of the earth. The territory of a country is separated by land, sea or air borders. In the determination of the state border the following principles should be taken into account: state border is determined on the basis of bilateral agreement among the neighboring countries; the principles of determination of nation is used in determination of borders; it is necessary to receive approval from other countries in order to determine the border; determination of the border sometimes results in political issued among the countries in judicial contexts. The meaning of the notions like delimitation demarcation, redemarcation, rectification as well as the application of national and international legislation practical experience of neighboring countries in the context of border demarcation has been explored in this report.

Atslēgas vārdi: valsts robeža, robežlīgums, delimitācija, demarkācija, redemarkācija, rektifikācija.

Viena no galvenajām valsts pazīmēm ir tās teritoriālā jurisdikcija. Saskaņā ar starptautiskajās tiesībās vispāratzīto teritoriālās jurisdikcijas principu, valstij ir absolūtā, bet ne obligāti ekskluzīvā vara noteikt fizisko un juridisko personu un citu valstu rīcību savā teritorijā. Līdz ar to tiek noteikta tā teritorija, kura ir iezīmēta dabā un noteikta normatīvajos aktos un kuru ieskauj valsts robeža (19).

Valsts teritorijas robežas un to režīmu parasti nosaka valsts tiesību aktos un starptautiskajos līgumos. Starptautiskajās tiesībās nefigurē atsevišķs tiesību subjekts “valsts robeža”. Valsts robeža tiek apskatīta kā starptautiskā subjekta – valsts suverenitātes nepieciešamā elementa – teritorijas, norobežojošā daļa. Tātad, ar valsts teritoriju ir jāsaprot tā zemeslodes daļa, kas atrodas noteiktas valsts suverenitātē, teritoriālajā virsvadībā un jurisdikcijā. Valsts teritorija, uz kuru izplatās šīs valsts jurisdikcija, sastāv no sauszemes teritorijas un teritoriālās jūras, gaisa telpas virs tām un zemes dziļēm zem tām (Bojārs 2004: 295). Valsts teritoriju norobežo sauszemes, ūdens un gaisa robežas.

No starptautisko tiesību viedokļa teritorijas nosacīti var iedalīt divās pamatkategorijās: teritorijas, uz kurām attiecas kādas valsts jurisdikcija, un teritorijas, uz kurām neattiecas nevienas valsts jurisdikcija. Pie pēdējām pieder kopējā teritorija, uz kuru neviena valsts nav tiesīga attiecināt savu jurisdikciju un kuru nedrīkst piesavināties, piemēram, atklātā jūra, kosmosa telpa, un teritorija, kuru vēl neviena valsts nav pakļāvusi savai jurisdikcijai, piemēram, vēl neatklātas salas un pat teritorijas bez savas pašpārvaldes,

kaut arī tās ir cilvēku apdzīvotas: „ANO dalībvalstis, kuras ir atbildīgas vai uzņemas atbildību par teritoriju pārvaldi, kuru tautas vēl nav sasniegušas pilnīgu pašpārvaldi, atzīst principu, ka šajās teritorijās dzīvojošo intereses ir primāras, un kā svētu pienākumu uzņemas saistības maksimāli veicināt šo teritoriju iedzīvotāju labklājību šajos statūtos noteiktās starptautiskās miera un drošības sistēmas ietvaros un šā mērķa vārdā” (Griģeļonis 2000:15). Šajās teritorijās attiecības starp valstīm regulē starptautisko tiesību normas un principi, kur valstu robežu jomā ir jāņem vērā ANO deklarācija par starptautisko tiesību principiem: „Katrai valstij jāatturas no draudiem lietot spēku vai tā lietošanas ar nolūku pārkāpt citas valsts pastāvošās starptautiskās robežas vai kā starptautisko strīdu, arī teritoriālo strīdu un valsts robežu jautājumu, izšķiršanas līdzekļa. Katrai valstij vienlīdz jāatturas no draudiem lietot spēku vai tā lietošanas nolūkā pārkāpt starptautiskās demarkācijas līnijas, tādas, kā mierizlīguma līnijas, kas ir noteiktas vai atbilst starptautiskajiem nolīgumiem, kura viena puse ir šī valsts vai kuru šai valstij jāievēro saskaņā ar kaut kādu citu pamatu” (Griģeļonis 2000:15). Jāievēro, ka valsts jurisdikcijai ir pakļautas arī attiecīgās valsts diplomātiskās pārstāvniecības citas valsts teritorijā un šajā valstī reģistrētie jūras un gaisa kuģi. Arī valsts jurisdikcijai, kaut ierobežoti, ir pakļautas atsevišķas teritorijas ārpus attiecīgās valsts robežām: pieguļošās zonas, ekskluzīvās ekonomiskās zonas, kontinentālais šelfs utt.

Tātad, teritorija ir viena no neatkarīgas suverēnas valsts pazīmēm, uz kuru izplatās attiecīgās valsts jurisdikcija. Valsts teritorijas robežas parasti tiek noteiktas, savstarpēji vienojoties kaimiņvalstīm un citām ieinteresētām valstīm, – tātad noslēdzot starptautisko līgumu atbilstoši 1969.gada Vīnes konvencijai par starptautisko līgumu tiesībām (Griģeļonis 2000:15). Latvijā starptautisko līgumu noslēgšanas kompetenci un kārtību regulē 1994.gada likums Par Latvijas Republikas starptautiskajiem līgumiem, kura mērķis ir noteikt Latvijas Republikas starptautisko līgumu noslēgšanu, izpildi, denonsēšanu un citus ar starptautiskajiem līgumiem saistītus jautājumus, paredzot arī līgumu slēgšanu par Latvijas Republikas robežām (LR likums „Par Latvijas Republikas starptautiskajiem līgumiem”: 7.panta 4.punkts), kā atsevišķu līgumu veidu.

Latvijas Republikas pamatlikuma 3.pantā noteikts, ka „Latvijas valsts teritoriju starptautiskos līgumos noteiktās robežās sastāda Vidzeme, Latgale, Kurzeme un Zemgale”. Ja Saeima nākotnē izteiks vēlēšanās grozīt šo pantu, tad, lai šāds grozījums iegūtu likuma spēku, tas ir jāapstiprina tautas nobalsošanā (Latvijas Republikas Satversme: 77.pants). Šis konstitucionālā likuma pants norāda uz to, ka neskatoties uz etniski noteikto latviešu apdzīvojamo teritoriju, tās valsts robežas tiek noteiktas ar augstākstāvošu jurisdikciju – starptautisko līgumu. Kā apliecinājums tam bija 1994.gada Latvijas Republikas valsts robežas likuma (zaudējis spēku) 2.pants, kas paredzēja, ka valsts robežu nosaka līdz 1940.gada

16.jūnijam Latvijas Republikas noslēgtie līgumi, kā arī vēlāk noslēgtie starpvalstu līgumi par valsts robežas atjaunošanu vai noteikšanu. Savukārt vietās, kur valsts robeža neatbilst līdz 1940.gada 16.jūnijam noslēgtajiem starpvalstu līgumiem, tā līdz jauna starpvalstu līguma noslēgšanai atzīstama par pagaidu demarkācijas līniju (Latvijas Republikas valsts robežas likums 1994: 2.pants).

2007.gada 27.martā Maskavā parakstīts Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgums par Latvijas un Krievijas valsts robežu (LR likums „Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu”), kas arī bija faktiski pēdējais noslēgtais sauszemes robežlīgums ar kaimiņvalstīm un tas bija arī nepieciešams Latvijas ārējo robežu tiesiskajā sakārtošanā sakarā ar pievienošanos Šengenas konvencijai 2007.gada 21.decembrī. Šajā līgumā ir dota arī divu kaimiņvalstu robežas definīcija: „Šajā Līgumā termins "Latvijas - Krievijas valsts robeža" nozīmē līniju un ar šo līniju sakrītošu vertikālu virsmu, kura atdala divu suverēnu valstu - Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas teritorijas (sauszemi, ūdeņus, zemes dzīles un gaisa telpu) (LR likums „Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu”: 1.pants).

2009.gadā stājās spēkā Lisabonas līgums, kas 2.pantā noteica: „Savienība piedāvā saviem pilsoņiem brīvības, drošības un tiesiskuma telpu bez iekšējām robežām, kur personu brīva pārvietošanās ir nodrošināta saistībā ar piemērotiem pasākumiem, kas attiecas uz ārējo robežu kontroli, patvēruma meklētājiem, imigrāciju un noziedzības novēršanu un apkarošanu,” (Lisabonas līgums, ar ko groza līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu: starptautisks dokuments). Frāze „telpu bez iekšējām robežām” pēc būtības nozīmē iekšējo robežu atcelšanu vai neeksistēšanu, bet tas neatbilst īstenībai, jo, pirmkārt, uz iekšējām robežām ir atcelta tikai robežkontrole: „atcelt personu pārvietošanās kontroli pie kopīgām robežām un atvieglot pārvadājumus un preču apriti” kā noteikts Šengenas konvencijas preambulā” (Šengenas Konvencija 1990: preambula) un, otrkārt, robežlīgumi ar kaimiņvalstīm vēl joprojām ir spēkā un nav denonsēti.

Jebkuras valsts robežas noteikšanā ir svarīgi sekojoši principi: valsts robeža tiek noteikta uz savstarpēja divu vai vairāku (piemēram, valstu robežu krustpunktu noteikšanā) līgumu pamata; šajā procesā tiek izmantots tautas pašnoteikšanās princips; nepieciešama citu valstu atzīšana; dažkārt tas izvēršas par valstu politisko jautājumu. Latvijas Republikas valsts robežas noteikšanas jomā spēkā ir vairāki principi, kas noteikti nacionālajā normatīvajā regulējumā:

1) Valsts robežu nosaka saskaņā ar starptautiskajiem līgumiem, ko noslēgusi Latvijas Republika;

2) Lai valsts robeža tiktu noteikta un atjaunota atbilstoši Latvijas Republikas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem, izvirza Latvijas Republikas pārstāvjus darbam starpvalstu demarkācijas komisijā, kā arī ekspertu komisijās un citās demarkācijas komisijas darbības nodrošināšanai izveidotajās tehniskajās darba grupās;

3) Pārstāvjus darbam demarkācijas komisijā, ekspertu komisijā vai citā tehniskajā darba grupā izvirza, ņemot vērā normatīvajos aktos noteikto valsts pārvaldes iestāžu kompetenci.

4) Demarkācijas komisijas un ekspertu komisijas Latvijas puses sastāvu un valsts robežas demarkācijas dokumentus apstiprina Ministru kabinets;

5) Valsts robeža Baltijas jūrā, ja starptautiskajos līgumos nav noteikts citādi, sakrīt ar teritoriālās jūras ārējo malu, ko pieņem par atskaites punktu, izmantojot bāzes līniju. Bāzes līnijas punktu koordinātas nosaka Ministru kabinets (Latvijas Republikas valsts robežas likums: 3.pants).

Starptautiskā praksē valsts robežas noteikšana notiek vairākos etapos. Pirmais etaps ir valsts robežas delimitācija (no latīņu valodas „*delimitation*” – noteikšana, uzstādīšana) Ar delimitāciju jāsaprot starptautisku vienošanos par divu vai vairāku valstu savstarpējām robežām un to iezīmēšanu ģeogrāfiskā kartē – robežlīguma pielikumā (Kalniņa, Čerņevska, Kalniņa: 163). Iezīmēšana notiek liela mēroga kartēs ar precīzu reljefa, hidrogrāfijas, apdzīvotu vietu atspoguļojumu. Gala delimitācijas dokuments ir līgums par robežu, tās apraksts un karte. Karte ar iezīmēto valsts robežas līniju ir līguma par valsts robežas delimitāciju neatņemama sastāvdaļa (Залесский, Соболевский 2003). Turklāt kartē iezīmētā valsts robežas līnija tiek detalizēti aprakstīta pielikumā. Valsts robeža pa upēm (iztaisnotām upju gultnēm) vai upju galvenajām attekām, strautiem un grāvjiem parasti ir noteikta tiem pa vidu. Nosakot upes galveno atteku, pamatkritērijs ir ūdens caurplūdums pie tā vidējā līmeņa (LR likums „Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu”: 3.pants). Jebkuras dabiskas izmaiņas, kas var notikt pierobežas upēs, strautos un grāvjos, nemaina dabā demarķēto Latvijas-Krievijas valsts robežas līniju, kā arī salu piederību, ja vien puses nevienojas citādi. Pēc robežas demarkācijas pierobežas upēs radušos salu piederība tiek noteikta saskaņā ar demarķēto robežas līniju, bet to salu piederība, kuras radušās tieši uz demarķētās robežas līnijas, tiek noteikta konsultācijās starp valstīm, pamatojoties uz taisnīgumu un līdztiesību (LR likums „Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu”: 4.pants). Līgums par valsts robežas delimitāciju ir jāratificē abās vai vairākās līguma dalībvalstīs (Под редакцией Сухарева, Крутских 2004: 145). Latvijas Republikas valsts robežas likums diemžēl nedefinē

šo jēdzienu vispār, bet likuma 3.pantā valsts robežas noteikšanu un atjaunošanu, kas pēc būtības ir delimitācijas jautājums, definē kā demarkācijas komisijas kompetenci.

Pēc delimitācijas parasti tiek veikta demarkācija (no franču valodas „*demarcation*” – norobežošana), valsts robežas nosprausana dabā (Kalniņa, Čerņevska: 164). Demarkācija ir valsts robežas līnijas noteikšana un iezīmēšana apvidū ar robežzīmēm saskaņā ar līgumiem par valsts robežas delimitāciju un to pielikumos esošajām kartēm un robežas līnijas aprakstiem. Demarkāciju veic speciāli izveidota jaukta komisija (Под редакцией Сухарева, Крутских 2004: 145). Tā piemēram Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas robežlīgumā valsts robežu starp Latvijas Republiku un Krievijas Federāciju līgumu Puses noteica Saskaņā ar starptautisko tiesību normām un par pamatu ņemot vienošanās, kuras panāktas sarunu gaitā. Latvijas-Krievijas valsts robeža noteikta tā, kā tas nostiprināts "Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas valsts robežas aprakstā" un ar sarkanu krāsu parādīts "Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas valsts robežas delimitācijas kartē" ar mērogu 1:50 000. "Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas valsts robežas apraksts" (1.pielikums) un delimitācijas karte (2.pielikums) ir neatņemamas šāda līguma sastāvdaļas (LR likums „Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu”: 2.pants). Valsts sauszemes robežas ierīkošana ietver tās uzmērīšanu, iezīmēšanu dabā un nostiprināšanu likumā noteiktajā kārtībā. Valsts sauszemes robežas uzmērīšana ietver valsts robežlīnijas un valsts robežzīmju ģeodēzisko koordinātu noteikšanu un robežas demarkācijas karšu sastādīšanu. Valsts sauszemes robežas uzmērīšanu veic saskaņā ar Latvijas Republikas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem par valsts robežas noteikšanu. Valsts sauszemes robežu iezīmē dabā un nostiprina ar robežzīmēm un citām nostiprinājuma būvēm vai elementiem (piemēram, robežgrāvjiem, stigām, žogiem) saskaņā ar Latvijas Republikas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem par valsts robežas noteikšanu (Latvijas Republikas valsts robežas likums: 31.panta 2.daļa, 2.punkts). Faktiski to veic uz līguma par valsts robežu panta pamata speciāli tām izveidotās jauktās komisijas, kuras iezīmē valsts robežu ar valsts robežzīmēm. Demarkācijas dokumenti iekļauj protokolu – aprakstu par demarkācijas līniju, kartes ar robežas līnijas iezīmēšanu, protokolus par katru uzstādīto robežzīmi ar shēmām un fotogrāfijām, sarakstu un katalogu ar robežzīmju koordinātēm. Demarkācijas dokumenti stājas spēkā pēc to apstiprināšanas kaimiņvalstu valdībās (Latvijas Republikas valsts robežas likums: 31.panta 2.daļa, 2.punkts).

Komisijas sagatavotie demarkācijas dokumenti jāapstiprina katras Puses valdībai. Izdevumus, kas saistīti ar robežas demarkāciju, abas valstis sedz pēc paritātes principa (LR likums „Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu”: 5.pants). Latvijā Aizsardzības ministrija nodrošina valsts robežas uzmērīšanu

— valsts robežlīnijas un valsts robežzīmju ģeodēzisko koordinātu noteikšanu un valsts demarkācijas karšu sastādīšanu (Latvijas Republikas valsts robežas likums: 31.panta 2.daļa, 2.punkts). Valsts sauszemes robežu iezīmē dabā un nostiprina ar robežzīmēm un citām nostiprinājuma būvēm vai elementiem (piemēram, robežgrāvjiem, stigām, žogiem) saskaņā ar Latvijas Republikas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem par valsts robežas noteikšanu (Latvijas Republikas valsts robežas likums: 4.panta 3.daļa). Saskaņā ar Latvijas Republikas valsts robežas likuma 31.pantu Iekšlietu ministrija organizē un nodrošina valsts sauszemes robežas iezīmēšanu dabā un nostiprināšanu, valsts robežas joslas, pierobežas joslas un pierobežas ierīkošanu, kā arī plāno un nodrošina valsts sauszemes robežas uzturēšanu atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai kompetencei (Latvijas Republikas valsts robežas likums: 31.panta 3.daļa, 1.punkts). Ar starptautiska līguma ratificēšanu un demarkācijas dokumentu apstiprināšanu tiek pabeigts valsts robežas noteikšanas un iezīmēšanas dabā process.

Pie valsts robežas noteikšanas un iezīmēšanas etapiem pieskaita arī tādus procesus kā valsts robežas rektifikācija un redemarkācija.

Pēc kāda laika var notikt valsts robežas redemarkācija – valsts robežas līnijas pārbaude un atjaunošana apvidū ar robežzīmēm pamatojoties uz iepriekš sastādītajiem divpusējiem dokumentiem, parasti tie ir valsts robežas līnijas apraksts, topogrāfiskās kartes un robežzīmju protokoli (Под редакцией Сухарева, Крутских 2004: 521). Redemarkācija iekļauj arī nozaudēto, bojāto robežzīmju atjaunošanu un remontu, papildus robežzīmju uzstādīšanu, jaunu topogrāfisko karšu, valsts robežas līnijas apraksta (apraksta protokola) un robežzīmju protokolu sastādīšanu (Залесский, Соболевский 2003: 132).

Tā tiek veikta, lai atjaunotu valsts robežas līniju apvidū attiecīgi apzīmējot to ar robežzīmēm uz spēkā esošo līgumu pamata, tas ir, valsts robežas demarkācijas reducēšana (restaurēšana, atjaunošana) apvidū. Valsts robežas redemarkācija paredz valsts robežzīmju remontu, atjaunošanu, nomaiņu un to papildu uzstādīšanu, kā arī valsts robežas līnijas apraksta un valsts robežzīmju protokolu sastādīšanu. Latvijas Republikas valsts robežas likumā noteikts: „atbilstoši Latvijas Republikas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem organizē valsts sauszemes robežas atjaunošanu (apskatē konstatēto trūkumu vai bojājumu novēršanu), ja nepieciešams, sadarbojoties ar kaimiņvalsts attiecīgajiem pilnvarotajiem pārstāvjiem. Ja nepieciešamās valsts sauszemes robežas uzturēšanas darbības pārsniedz Latvijas Republikas kompetenci, kas noteikta starptautiskajos līgumos, normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā iniciē starpvalstu sadarbību, lai risinātu valsts robežas uzturēšanas vai atjaunošanas jautājumus (Latvijas Republikas valsts robežas likums: 5.panta 3.,4. daļas).

Savukārt valsts robežas rektifikācija paredz nenozīmīgu valsts robežas līnijas grozīšanu vai precizēšanu, kas ir saistīta ar tās nepieciešamību novirzei apvidū no stāvokļa, kāds ir noteikts agrāk paredzētajā starpvalstu līgumā. Valsts robežas rektifikāciju izmanto tuneļu, hidroelektrostaciju, tiltu un citu būvju celtniecības gadījumos, kā arī starpvalstu citu saimniecisko interešu apmierināšanai uz valsts robežas vai tās tuvumā (Залесский, Соболевский 2003: 136).

Latvijā Ārlietu ministrija pamatojoties uz Saeimas vai Ministru kabineta lēmumu, risina starpvalstu sarunas par valsts robežas un robežšķērsošanas vietu noteikšanu vai atjaunošanu un valsts robežas režīma noteikšanu. Sakarā ar jaunu robežšķērsošanas vietu noteikšanu un ierīkošanu svarīgs kļūst valsts robežas rektifikācijas jautājums. Ārlietu ministrija arī organizē un vada demarkācijas komisijas valsts robežas noteikšanas un atjaunošanas ietvaros (Latvijas Republikas valsts robežas likums: 31.panta 1.daļa, 1.,2.punkts). Tajā pat laikā likumā nav noteikta valsts institūciju kompetence, kas valsts sauszemes robežas uzturēšanas ietvaros veic valsts sauszemes robežas apskati dabā, proti, tās atrašanās vietas apvidū pārbaudi, salīdzināšanu ar demarkācijas dokumentiem, vizuālā stāvokļa analīzi, trūkumu, bojājumu vai neatbilstību konstatēšanu, un nosaka turpmāko rīcību trūkumu vai bojājumu novēršanai un kas atbilstoši Latvijas Republikas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem organizē valsts sauszemes robežas atjaunošanu (apskatē konstatēto trūkumu vai bojājumu novēršanu), ja nepieciešams, sadarbojoties ar kaimiņvalsts attiecīgajiem pilnvarotajiem pārstāvjiem (Latvijas Republikas valsts robežas likums: 5.panta 2.,3. daļa).

Valsts robežas delimitācijas, demarkācijas, rektifikācijas un redemarkācijas procesiem piešķirts starptautisks raksturs un tie tiek īstenoti kopīgi, vismaz ar divu valstu komisijām, kuras sastāv no pārstāvjiem no valstu valdībām, valsts un robežapsardzības institūcijām. Piemēram, valsts robežas delimitācijas un demarkācijas noteikšanai starp Latviju un Baltkrieviju tika izveidota Jauktā demarkācijas komisija, kuras sastāvā no Baltkrievijas puses bija iekļauti pārstāvji no 10 valsts (institūcijām) un 4 pārstāvji no pierobežas vietējām pašvaldībām (16.).

Pēc Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas (LR Augstākās Padomes deklarācija „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” 4.punkts) viens no galvenajiem uzdevumiem bija atjaunot valsts robežu. Tā kā viena no suverēnas valsts galvenajām pazīmēm ir tās spēja kontrolēt savas valsts robežas, tad 1990.gadā Ministru Padome (MP) pieņēma lēmumu, ar kuru noteica, ka Latvijas valsts sauszemes robežas atjaunojamas visā to garumā, kādas tās bija līdz 1940.gada 16.jūnijam (MP lēmums nr.108 „Par pasākumiem, kas veicami, lai atjaunotu Latvijas Republikas sauszemes robežu”). MP ar 1991.gada 23.septembra

rīkojumu noteica pasākumus valsts robežas noteikšanas pirmajai fāzei – valsts robežas apsekošanai. Apsekošanas darbi bija pabeigti jau 1992.gadā. Šie darbi bija vajadzīgi, lai valsts robežu varētu pārņemt Aizsardzības ministrija un lai Ārlietu ministrija varētu uzsākt divpusējās sarunas ar visām četrām Latvijas kaimiņvalstīm par valsts robežas atjaunošanu vai noteikšanu. Tām sekoja pasākumi par valsts robežas joslas zemes atsavināšanu un nodošanu Aizsardzības ministrijas rīcībā (MP lēmums nr.139 „Par pasākumiem, kas veicami, lai atjaunotu Latvijas Republikas sauszemes robežu”). Pamatojoties uz to, ka līdz 1940.gada 16.jūnijam Latvijai nebija valsts robežas ar Baltkrieviju, jo toreiz Latvija robežojās ar Poliju, bija nepieciešams noteikt valsts robežu ar Baltkrieviju (Указ Совета Министров от 1997 года №1000 „О демаркации Государственной Границы Республики Беларусь на Латвийском, Литовском участках”). 2008.gadā pilnīgi tika demarķēta valsts robeža starp Latviju un Baltkrieviju (Par Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas valsts robežas demarkācijas noslēguma dokumentu spēkā stāšanos: Ārlietu ministrijas 2009.gada 17.marta dienesta informācija Nr.41/210-1945).

2007.gada martā tika delimitēta valsts robeža starp Latviju un Krieviju (LR likums „Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu”), bet Jauktā demarkācijas komisija uzsāka valsts robežas demarkācijas darbus tikai 2011.gada februārī.

1991.gadā augustā Krievijas Federācija atzina Latvijas valsts neatkarību. Sakarā ar to, ka robeža ar Krievijas Federāciju neatbilst 1920.gada 11.augustā parakstītajam Miera līgumam, kurā 3.pantā noteikti punkti, caur kuriem iet Latvijas – Krievijas robeža, līdz jauna starpvalstu līguma noslēgšanai bijušā Krievijas Padomju Sociālistiskas Federatīvas Republikas un Latvijas Padomju Sociālistiskas Republikas administratīvā robeža bija atzīta par pagaidu demarkācijas līniju.

Ar Satversmes tiesas 29.11.2007. spriedumu vārdi "ievērojot Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas pieņemto robežu nemainības principu" atzīti par neatbilstošiem LR Satversmes 68. panta pirmajai daļai un spēkā neesošiem no sprieduma publicēšanas brīža. Ratifikācijas rakstu apmaiņa notika Rīgā 2007.gadā 18.decembrī.

Būtisks valsts robežas noteikšanas tiesiskais aspekts ir valsts robežas režīma noteikšana, ar kuru būtu iespējams arī noteikt personu atbildību par valsts robežas nelikumīgu šķērsošanu, gan arī pamatot robežincidentu risināšanu starp kaimiņvalstīm, ko parasti nosaka ar atsevišķu līgumu. Arī starp Latvijas Republiku un Krievijas Federāciju valsts robežas režīmu jānosaka ar atsevišķu Līgums, kura projektu ir paredzēts sagatavot 2011.gada 1.pusgadā. Analoģiski līgumi ir jānoslēdz arī ar Lietuvas Republiku un Igaunijas Republiku un arī 2011.gadā (Valsts Robežsardzes 2011.gada darba plāns).

Robežlīguma spēkā stāšanās lika pamatu Latvijas un Krievijas valsts robežas juridiskai sakārtošanai un deva iespēju sākt robežas demarkāciju. Juridiski definēta un demarkēta valsts robeža starp valstīm veicinās turpmāko robežas izbūvi, robežas infrastruktūras sakārtošanu, cīņu pret nelegālo migrāciju un starptautisko organizēto noziedzību, kā arī veicinās valsts drošību kopumā.

Bibliogrāfija

1. Bojārs, J. (2004) Starptautiskās publiskās tiesības I daļa. Rīga: Apgads Zvaigzne ABC.
2. Sastādītāji: Kalniņa, I., Čerņevska, I., Kalniņa, I. u.c. Svešvārdu vārdnīca 25000 vārdu un terminu. Rīga: Apgāds Izdevniecība avots. ISBN 978-9984-800-31-8.
3. Zinātniskais redaktors Griģeļonis, J. (2000) Dokumentu krājums. Mūsdienu Starptautiskās un tirdzniecības tiesības. Starptautiskais civilprocess, otrais, papildinātais izdevums, Rīga: Apgāds AGB.
4. Залесский, А.Р., Соболевский, В.Г. (2003) Унифицированный словарь терминов, применяемых в пограничных войсках. Минск: Харвест.
5. Под редакцией Сухарева, А.Я., Крутских, В.Е. (2004) Большой юридический словарь. Москва: ИНФРА.
6. Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1.jūlijs., nr.43.
7. 1970.gada Apvienoto Nāciju Organizācijas Deklarācija par starptautisko tiesību principiem. Princips, saskaņā ar kuru valstis savās starptautiskajās attiecībās atturas no draudiem lietot spēku vai no tā lietošanas kā attiecībā pret jebkuras valsts teritoriālo neaizskaramību vai politisko neatkarību, tā arī jebkurā citā veidā, kas nav savienojams ar Apvienoto Nāciju Organizācijas mērķiem.
8. 13.12.2007. Lisabonas līgums, ar ko groza līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu: starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 2008. 28.maijs, nr. 82 (3866).
9. Konvencija, ar kuru īsteno Beniluksa Ekonomikas savienības valstu valdību, Vācijas Federatīvās Republikas valdības un Francijas Republikas valdības 1985. gada 14. jūnija Šengenas Līgumu par pakāpenisku kontroles atcelšanu pie kopīgām robežām: Ministru un Valsts sekretāru kopīga deklarācija, 1990. gada 19. jūnijā. Šengena. <http://europa.eu.int/eur-lex/> [2011.04.15.].
10. Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 29.05.2007. 29.maijs, nr.85.
11. Latvijas Republikas valsts robežas likums: LR likums. (zaudējis spēku). Latvijas Vēstnesis, 1994. 10.novembris, nr.132.
12. Par Latvijas Republikas starptautiskajiem līgumiem: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1994. 26.janvāris, nr. 11 (142).
13. Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu: LR AP deklarācija. Latvijas Vēstnesis, 1990. 4.maijs, 4.punkts.
14. Par pasākumiem, kas veicami, lai atjaunotu Latvijas Republikas sauszemes robežu: 1990.gada augusta MP lēmums nr.108.
15. Valsts Robežsardzes 2011.gada darba plāns. Valsts robežsardzes 2011.gada 8.februāra pavēle Nr70 „Par Valsts robežsardzes darba plānu”.
16. Baltkrievijā Jauktā demarkācijas komisija tika izveidota ar Baltkrievijas Republikas Prezidenta 1996.gada 1.augusta rīkojumu, bet Latvijā ar Latvijas Republikas MP 2000.gada 17.maija lēmumu. Baltkrievijā pirmais normatīvais akts, kas reglamentēja robežapsardzības institūciju, citu valsts pārvaldes republikānisku orgānu un starpresoru komisiju darbību valsts robežas noteikšanas jautājumos, ir Baltkrievijas Republikas 1992.gada 4.novembra likums „Par Baltkrievijas Republikas Valsts robežu”. Likuma

izpildei tālāk sekoja Baltkrievijas Republikas MP 1993.gada 5.novembra lēmums, kas apstiprināja Baltkrievijas Republikas valsts robežas apzīmēšanas kārtības nolikumu un ar kuru tika noteikti robežzīmju veidi, to pielietošanas un aprīkošanas ar valsts simboliku kārtību. 2008.gada 21.jūlijā stājies spēkā jauns BR valsts robežas likums. <http://newsby.org/news/2008/07/21/text11760.htm> [2011.04.11].

17. Указ Совета Министров от 1997 года №1000 „О демаркации Государственной Границы Республики Беларусь на Латвийском, Литовском участках”. –www.gkp.gov.by/ru/ll/uk [2011.04.11].
18. Par Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas valsts robežas demarkācijas noslēguma dokumentu spēkā stāšanos: Ārlietu ministrijas 2009.gada 17.marta dienesta informācija Nr.41/210-1945. Latvijas Vēstnesis, 2009. 19.marts, nr.44 (4030).
19. Kopējais Latvijas sauszemes robežas garums ir 1368 km, tai skaitā: Eiropas Savienības ārējā robeža 437 km: Latvijas – Krievijas 276 km; Latvijas – Baltkrievijas 161 km. Eiropas Savienības iekšējā robeža 931 km: Latvijas – Igaunijas -343 km; Latvijas – Lietuvas 588 km. Jūras robeža 498 km. Valsts robežsardzes nublicētie materiāli.